

آنتونی گپدنز
با همکاری کارن بردسال

گزیده

جامعه‌شناسی

ویژه دوره کارشناسی

ترجمه حسن چاوشیان

نشرنی

فهرست مطالب

۹	۱. جامعه‌شناسی چیست؟
۱۰	پروچاندن نگرش جامعه‌شناختی
۱۳	مطالعه جامعه‌شناسی
۱۵	جامعه‌شناسی چگونه به ما در زندگی‌مان کمک می‌کند؟
۱۵	اطلاع از تفاوت‌های فرهنگی
۱۵	ارزیابی نتایج سیاست‌ها
۱۶	خودروشنگری
۱۶	رشد و گسترش تفکر جامعه‌شناختی
۱۶	نخستین نظریه‌پردازان
۱۷	اوگوست کنت
۱۹	امیل دورکیم
۲۴	کارل مارکس
۲۷	ماکس وبر
۳۰	دیدگاه‌های جدیدتر جامعه‌شناسی
۳۲	کارکردگرایی
۳۳	نظریه‌های تضاد
۳۴	نظریه‌های کنش اجتماعی
۳۵	نتیجه
۳۷	۲ فرهنگ و جامعه
۳۹	مفهوم فرهنگ
۳۹	ارزش‌ها و هنجارها
۴۲	تنوع فرهنگی
۴۳	قوم‌مداری
۴۶	اجتماعی‌شدن

۴۸ نقش‌های اجتماعی
۴۹ هویت
۵۱ انواع جامعه
۵۲ دنیاهای رو به زوال: جوامع ماقبل مدرن و سرنوشت آن‌ها
۵۵ دنیای مدرن: جوامع صنعتی
۵۸ توسعه جهانی
۶۴ تغییر اجتماعی
۶۷ عوامل مؤثر بر تغییر اجتماعی
۷۰ تغییر در دوره مدرن
۷۲ نتیجه
۷۵ ۳. دنیای در حال تغییر
۷۹ ابعاد جهانی شدن
۷۹ عوامل مؤثر در جهانی شدن
۸۲ علل جهانی شدن فزاینده
۸۸ مناقشه درباره جهانی شدن
۸۹ شک‌گرایان
۹۰ افراط‌گرایان
۹۰ دگرگونی‌گرایان
۹۱ تأثیر جهانی شدن بر زندگی ما
۹۳ ظهور فردگرایی
۹۵ الگوهای کار
۹۶ فرهنگ عامه‌پسند
۹۷ جهانی شدن و مخاطره
۹۸ گسترش «مخاطره‌های صنعت»
۱۰۲ «جامعه مخاطره‌آمیز» جهانی
۱۰۳ جهانی شدن و نابرابری
۱۰۴ نابرابری و تقسیم‌بندی‌های جهانی
۱۰۶ در تکاپوی «عدالت جهانی»
۱۱۰ نتیجه: نیاز به حکومت جهانی
۱۱۵ ۴. کنش متقابل اجتماعی و زندگی روزمره
۱۱۷ مطالعه زندگی روزمره
۱۲۰ جامعه‌شناسی خرد و جامعه‌شناسی کلان

۱۲۲	ارتباط غیرکلامی
۱۲۲	چهره، اداها و عواطف
۱۲۵	«چهره» و عزت نفس
۱۲۵	جنسیت و ارتباط غیرکلامی
۱۲۶	قواعد اجتماعی و صحبت کردن
۱۲۷	فهم مشترک
۱۲۷	آزمایش‌های گارفینکل
۱۲۹	«تخریب کنش متقابل»
۱۳۲	شکل‌های صحبت کردن
۱۳۳	صداها و واکنشی
۱۳۴	لغزش‌های زبان
۱۳۵	چهره، بدن و گفتار در کنش متقابل
۱۳۷	مراوده‌ها
۱۳۹	نشانه‌گذارها
۱۴۰	مدیریت تصویر
۱۴۱	ناحیه جلو و پشت [صحنه]
۱۴۳	فضای شخصی
۱۴۷	کنش متقابل در زمان و مکان
۱۴۸	زمان ساعتی
۱۴۹	زندگی اجتماعی و تنظیم مکان و زمان
۱۴۹	نتیجه: نیاز به مجاورت
۱۵۵	۵. روش‌های پژوهش جامعه‌شناختی
۱۵۸	پرسش‌های جامعه‌شناختی
۱۶۰	آیا جامعه‌شناسی علم است؟
۱۶۱	فرآیند پژوهش
۱۶۱	مسئله پژوهش
۱۶۳	مرور شواهد و مدارک
۱۶۳	دقت و صراحت بخشیدن به مسئله
۱۶۳	پروراندن طرح پژوهش
۱۶۴	اجرای پژوهش
۱۶۴	تفسیر نتایج
۱۶۵	گزارش یافته‌ها
۱۶۵	و اما واقعیت!

۱۶۵	فهمیدن علت و معلول
۱۶۶	علیت و همبستگی
۱۶۷	مکانیسم علی
۱۶۷	کنترل‌ها
۱۶۸	شناسایی علت‌ها
۱۶۹	روش‌های پژوهش
۱۶۹	قوم‌نگاری
۱۷۲	پیمایش
۱۷۵	آزمایش
۱۷۶	تاریخچه زندگی
۱۷۷	تحلیل تاریخی
۱۷۸	ترکیب پژوهش تطبیقی و تاریخی
۱۸۰	پژوهش در جهان واقعی: مسائل، دامها، دوراهی‌ها
۱۸۰	تحقیق درباره نژاد و فقر در فضاهای شهری
۱۸۷	نتیجه: تأثیر و نفوذ جامعه‌شناسی
۱۹۳	۶. تفکر نظری در جامعه‌شناسی
۱۹۵	ماکس وبر: اخلاق پروتستانی
۱۹۸	دوراهی‌های نظری
۲۰۰	دوراهی ۱: ساختار و کنش
۲۰۳	دوراهی ۲: وفاق و تضاد
۲۰۵	دوراهی ۳: مسئله جنسیت
۲۰۸	دوراهی ۴: شکل‌گیری جهان مدرن
۲۱۱	نظریه‌های جدیدتر
۲۱۱	نظریه پست‌مدرنیستی
۲۱۲	میشل فوکو
۲۱۴	سایر دیدگاه‌ها
۲۱۵	یورگن هابرماس: دموکراسی و حوزه عمومی
۲۱۶	اولریش بک: جامعه مخاطره‌آمیز
۲۱۸	مانوئل کاستلز: اقتصاد شبکه‌ای
۲۱۹	آنتونی گیدنز: تأمل‌گری اجتماعی
۲۲۱	نتیجه

فصل ۱: جامعه‌شناسی چیست؟

ما امروز (در آغاز سده بیست و یکم) در جهانی زندگی می‌کنیم که بسیار هراس‌آور ولی درعین حال سرشار از فوق‌العاده‌ترین نویدها برای آینده است. جهانی آکنده از تغییر که تضادهای، تنش‌ها و تفکیک‌های عمیق اجتماعی، و همچنین یورش ویرانگر فناوری مدرن به محیط زیست طبیعی، اصلی‌ترین مشخصه‌های آن هستند. ولی با این حال ما از چنان امکاناتی برای کنترل سرنوشت‌مان و شکل‌دادن به زندگی‌مان برای به‌ترساختن آن برخورداریم که برای نسل‌های گذشته قابل تصور نبوده است.

این جهان چگونه به‌وجود آمد؟ چرا اوضاع و شرایط زندگی ما تا این حد با پدران و پدربزرگ‌های‌مان تفاوت دارد؟ روند تغییر و تحول در آینده چه سمت و سوهایی را در پیش خواهد گرفت؟ این پرسش‌ها دغدغه اصلی جامعه‌شناسی است، رشته‌ای که نقشی بنیادی در فرهنگ فکری مدرن ایفا می‌کند.

جامعه‌شناسی مطالعه زندگی اجتماعی انسان، گروه‌ها و جوامع انسانی است. کار یک جامعه‌شناس بسیار جذاب و گیراست چون موضوع مطالعه او رفتارهای خود ما در مقام موجودات اجتماعی است. دامنه مطالعات جامعه‌شناسی بسیار گسترده است و از تحلیل برخوردهای زودگذر عابران در خیابان تا پژوهش درباره فرآیندهای اجتماعی جهانی را دربرمی‌گیرد.

اکثر ما جهان را بر اساس سیمای آشنای زندگی‌های خودمان می‌نگریم. جامعه‌شناسی بیانگر نیاز به داشتن دیدگاه بسیار وسیع‌تری به این پرسش است که چرا ما این‌گونه‌ایم که اکنون هستیم، و چرا بدین‌گونه عمل می‌کنیم. جامعه‌شناسی به ما می‌آموزد که آن‌چه طبیعی، اجتناب‌ناپذیر، خوب یا حقیقی می‌شماریم شاید چنین نباشد، و «اوضاع کنونی» زندگی ما به‌شدت تحت تأثیر نیروهای تاریخی و اجتماعی قرار دارد. فهم شیوه‌های ظریف اما پیچیده و ژرف نحوه انعکاس زمینه‌های وسیع‌تر اجتماعی و تجربی در زندگی‌های فردی ما، سنگ بنای نگرش جامعه‌شناختی است.

پروراندن نگرش جامعه‌شناختی

آموختن تفکر جامعه‌شناختی – یعنی، نگرستن از دیدگاهی کلی‌تر و وسیع‌تر – به‌معنای

پرورش دادن نحوه نگرش و قوه تخیل است. خواندن جامعه‌شناسی نمی‌تواند فقط روند معمول کسب دانش باشد. جامعه‌شناس کسی است که می‌تواند از بند فوریت اوضاع و احوال شخصی خویش خلاص شود و همه چیز را در متن وسیع‌تری قرار دهد. کار جامعه‌شناسی بستگی به چیزی دارد که جامعه‌شناس امریکایی سی‌رایت میلز، در عبارت مشهوری آن را نگرش جامعه‌شناختی^۱ می‌نامید (Mills 1970).

نگرش جامعه‌شناختی، بیش از هر چیز، مستلزم آن است که ما بتوانیم با فاصله گرفتن از روال‌های معمول در زندگی‌های روزانه‌مان بیندیشیم و به آن‌ها نگاه تازه‌ای بیندازیم. مثلاً عمل ساده نوشیدن قهوه را در نظر بگیرید. از دیدگاه جامعه‌شناسانه، درباره چنین رفتار ظاهراً عادی و پیش‌پاافتاده‌ای، چه می‌توانیم بگوئیم؟ [جواب این است که] خیلی چیزها.

پیش از هر چیز می‌توانیم بگوئیم که نوشیدن قهوه فقط یک رفع خستگی ساده نیست. این کار به منزله بخشی از فعالیت‌های اجتماعی روزمره ما ارزش نمادین^۲ دارد. در اغلب اوقات، مناسک و تشریفات^۳ی که با نوشیدن قهوه همراه است بسیار مهم‌تر از عمل مصرف‌کردن خود این نوشیدنی است. برای بسیاری از غربی‌ها، قهوه صبح محور و مرکز روال زندگی شخصی آن‌هاست. نوشیدن قهوه نخستین گام اصلی برای آغازکردن روز است. قهوه صبح اغلب در طول روز با قهوه‌های دیگری که همراه با دیگران نوشیده می‌شود - و همین، شالوده مناسک اجتماعی^۳ است - ادامه می‌یابد. دو نفر که برای نوشیدن قهوه با یکدیگر قرار ملاقات می‌گذارند، احتمالاً به باهم بودن و با هم حرف زدن بیش از چیزی که واقعاً می‌نوشند علاقه دارند. در واقع، خوردن و نوشیدن در همه جوامع فرصت‌هایی برای کنش متقابل اجتماعی و به اجرا گذاشتن مناسک فراهم می‌کند و این موضوعی بسیار غنی برای مطالعه جامعه‌شناختی است.

دوم این‌که، قهوه یک ماده مخدر حاوی کافئین است که اثر تحریک‌کنندگی بر مغز دارد. بسیاری از مردم قهوه را برای «نیرو و نشاط بیش‌تری» که به آن‌ها می‌دهد می‌نوشند. روزهای طولانی اداره و مطالعه دیر هنگام شبانه، با نوشیدن قهوه آسان‌تر تحمل می‌شود. قهوه ماده‌ای اعتیادآور است، اما معتادان به قهوه در فرهنگ غربی از نظر اکثر مردم جزو مصرف‌کنندگان مواد مخدر به‌شمار نمی‌آیند. قهوه همچون سیگار، ماده مخدری است که به لحاظ اجتماعی مورد پذیرش است، درحالی‌که مثلاً ماری‌جوآنا چنین نیست. اما جوامعی وجود دارند که با مصرف ماری‌جوآنا یا حتی کوکائین مدارا می‌کنند، اما هم قهوه و هم سیگار را ناپسند می‌شمارند. جامعه‌شناسان علاقه‌مندند بدانند چرا این تفاوت‌ها وجود دارند.

1. sociological imagination

2. symbolic value

3. social ritual

سوم، فردی که قهوه می‌نوشد وارد مجموعه پیچیده‌ای از روابط اجتماعی و اقتصادی می‌شود که در سرتاسر جهان گسترش می‌یابد. قهوه محصولی است که مردمان برخی از ثروتمندترین و فقیرترین نواحی کره زمین را به هم پیوند می‌دهد: قهوه به حد وفور در کشورهای ثروتمند مصرف می‌شود در حالی که عمدتاً در کشورهای فقیر به عمل می‌آید. قهوه بعد از نفت ارزشمندترین کالا در تجارت جهانی است؛ و برای بسیاری از کشورها بزرگ‌ترین منبع تجارت خارجی آن‌هاست. تولید، حمل و نقل و توزیع قهوه مستلزم معاهده‌های مستمر بین کسانی است که هزاران فرسنگ با مصرف‌کنندگان قهوه فاصله دارند. مطالعه این معاهده‌های جهانی یکی از کارهای مهم جامعه‌شناسی است، چون بسیاری از جنبه‌های زندگی ما اکنون از تأثیرات و ارتباطات اجتماعی جهان‌گستر اثر می‌پذیرد.

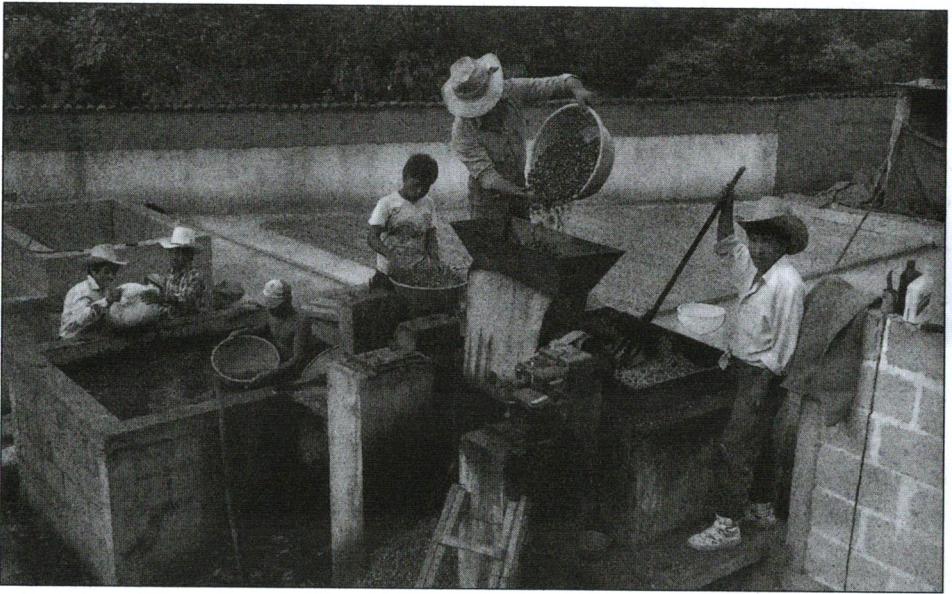
چهارم، عمل نوشیدن یک فنجان قهوه کل فرآیند توسعه اجتماعی و اقتصادی گذشته را در خود جای می‌دهد. همراه با سایر اقلام مأنوس رژیم غذای غربی - مثل چای، موز، سیب‌زمینی و شکر - قهوه نیز فقط از اواخر دهه اول سده نوزدهم مصرف عمومی و گسترده پیدا کرد. هرچند که منشأ این نوشیدنی در خاورمیانه است، مصرف انبوه آن به دوره توسعه‌طلبی غرب یعنی به یک قرن و نیم پیش برمی‌گردد. تقریباً تمام قهوه‌ای که ما امروز می‌نوشیم از مناطقی می‌آید که مستعمره اروپا بودند (امریکای جنوبی و آفریقا)؛ قهوه به‌هیچ‌وجه بخشی از اقلام «طبیعی» رژیم غذایی غربی نیست. میراث استعماری تأثیر بسیار بزرگی بر توسعه تجارت جهانی قهوه داشته است.

پنجم، قهوه محصولی است که در مرکز مناقشه‌های کنونی درباره جهانی‌شدن، تجارت بین‌المللی، حقوق بشر و تخریب محیط زیست قرار می‌گیرد. همراه با افزایش محبوبیت قهوه، این محصول جنبه «تجاری» و سیاسی نیز پیدا می‌کند: تصمیم‌هایی که مصرف‌کنندگان درباره نوع قهوه مصرفی‌شان و محل خرید آن می‌گیرند، به انتخاب‌های سبک زندگی^۱ تبدیل شده است. ممکن است افرادی تصمیم بگیرند فقط قهوه طبیعی [بدون استفاده از کودهای شیمیایی یا اصلاح ژنتیکی]، یا قهوه بدون کافئین و یا قهوه‌ای بنوشند که با «تجارت عادلانه»^۲ (با پرداختن کامل قیمت بازار به تولیدکنندگان کوچک قهوه در کشورهای در حال توسعه) تهیه شده است. آن‌ها ممکن است بخواهند از فروشگاه‌های «مستقل» قهوه حمایت کنند نه از فروشگاه‌های زنجیره‌ای «شرکت‌ها»ی بزرگ قهوه مثل استارباکس^۳. ممکن است نوشندگان قهوه تصمیم به تحریم قهوه برخی از کشورهای بگیرند که حقوق بشر را رعایت نمی‌کنند یا به محیط زیست آسیب می‌رسانند. جامعه‌شناسان علاقه‌مندند بدانند که چگونه جهانی‌شدن موجب ارتقای اطلاع و آگاهی مردم از مسائل و موضوعاتی می‌شود که در دورترین اکناف جهان رخ می‌دهد و آن‌ها را وادار می‌کند که بر مبنای این معرفت جدید دست به عمل بزنند.

1. life-style choices

2. fairly-traded

3. Starbucks

برای این کارگران که دانه‌های قهوه را برای یکی از تعاونی‌های تجارت عادلانه در امریکای جنوبی آسیاب می‌کنند، قهوه به معنای امرار معاش است.

مطالعه جامعه‌شناسی

بیش جامعه‌شناختی ما را قادر به درک این مطلب می‌کند که بسیاری از وقایعی که ظاهراً فقط به فرد مربوط می‌شوند در واقع مسائل بزرگ‌تری را منعکس می‌سازند. برای نمونه، طلاق ممکن است برای کسی که درگیر و دار آن است، فرآیندی به‌غایت دشوار باشد - که میلز آن را گرفتاری شخصی می‌نامید. اما به‌گفته‌ی میلز، طلاق در جامعه‌ای مثل بریتانیای فعلی که یک‌سوم کل ازدواج‌ها در طول ده‌سال به جدایی می‌انجامند، مسئله‌ای عمومی نیز هست. یا ممکن است بیکاری برای کسی که از کاری اخراج می‌شود و نمی‌تواند کار دیگری بیابد، یک تراژدی شخصی باشد. اما وقتی میلیون‌ها نفر از اعضای جامعه همین وضعیت را داشته باشند آن‌گاه بیکاری چیزی فراتر از یأس و حرمان خصوصی است: یعنی مسئله‌ای عمومی است که روندهای اجتماعی بزرگی را نشان می‌دهد.

سعی کنید چنین نگرشی را در مورد زندگی خودتان به کار ببرید. ضرورتی ندارد که فقط به گرفتاری‌ها و معضلات بیندیشید. برای نمونه، به این بیندیشید که اصلاً چرا صفحات این کتاب را ورق می‌زنید - چرا تصمیم گرفته‌اید جامعه‌شناسی بخوانید. شاید شما از دانشجویان بی‌علاقه و ناخرسند جامعه‌شناسی باشید و این درس را فقط برای گذراندن واحد و گرفتن مدرک انتخاب کرده باشید. یا شاید مشتاق پی‌بردن به مطالب بیش‌تری درباره‌ی این رشته باشید. انگیزه‌های شما هرچه